

נשיאת כפים נעשה. משנה פרק הקורא עומד (מגילה כ"ג:) אין נושאין כפים בצחות מעשרה: ומ"ש וכהנים מן המנין: בה"ב שכולה כהנים וכו'. פרק אלו נאמרים (סוטה ל"ח:) אמר רב אידי אמר רבי שמלאי בה"ב שכולה כהנים כולן עולים לדוכן למי מצרכין אמר רבי זירא לאחיהם שצדקות והתני רב שמי בה"ב שכולה כהנים מקצתן עולים לדוכן ומקצתן עונין אמר ל"ק הא דאשחור בי עשרה: ופירש"י עשרה הא דלא אשחור בי עשרה. ופירש"י אשחור בי עשרה מקצתן עולים לדוכן ועשרה הנשארים עונין אמר לא אשחור בי עשרה לא חשיב צרכה למודיעיה והליך כולם עולים ומצרכין לאחיהם שצדקות. ולפיכך נ"ל שם"ש רבינו ואם נאמרו שם עשרה כהנים וכו' דה"ה א"ס יש שם יותר מעשרה כהנים עשרה מהם אינן עולים לדוכן והשאר עולים ואלו העשרה עונין לאחרים אמר ואף ע"ג דצרכה כהנים בעשרה וכהנים מן המנין שאני הכהן דישאל הכהן העונים אמר אכל הכהן דכולם הם כהנים ואין צו"ס ישראל לא חשיב לצרכה כהנים לענות אמר אלא"כ העונים הם עשרה. ומה

שהחליף רבינו וכתב שצדקות ומה עונה לאחרים הנשים והטף. וירושלמי פ' אין עומדין: י צבור שלא היה בהם כהן וכו' עד ראשי. משנה פרק אין עומדין (ברכות ל"ד): ואם אין להם כהן וכו' עד שם שלום: ומ"ש ואין העם עונין אמר כלומר אחר כל פסוק ופסוק שאין עונין אמר אלא כשהכהנים מצרכים כנ"ל וכן כתב בלבו, וי"מ דה"פ ואין עונין אמר אחר ושמר את שמי ולא נהירא: יא כהן שנשא כפיו וכו'. כך פשוט צ"ה פרק ראובן צ"ד (דף כ"ח):

כהן שלא עקר רגליו וכו'. פרק אלו נאמרים מ"מרא דריב"ל (סוטה ל"ח): אבל אם עקר רגליו וכו'. שם חני רבי אשעיה: יב כל כהן שאינו עולה לדוכן וכו'. שם אריב"ל כל כהן שאינו עולה לדוכן עובר בשלש עשרה וסובר רבינו דלאו דוקא עובר אלא הכי זה כעובר משום דליכא לשון צווי אלא כה מצרכו: כל כהן שאין מצרכ וכו' וכל כהן המצרכ וכו'. שם מ"מרא דריב"ל:

הכהנים הרי הם בכלל הברכה: מ נשיאת כפים בעשרה וכהנים מן המנין. "בית הכנסת שכולן כהנים כולם נושאים את כפיהם. ולמי הם מצרכים לאחיהם שבצפון ולאחיהם שבדרום. ומי עונה אחריהם אמר הנשים והטף. ואם נשארו שם עשרה כהנים יותר על אלו שעלו לדוכן העשרה עונין אמר והשאר מצרכין: י ציבור שלא היה בהן כהן אלא שליח ציבור לבדו לא ישא את כפיו. ואם היתה הבטחתו שהוא נושא את כפיו וחוזר לתפלתו [ו] רשאי. ואם אין להם כהן כלל כשיגיע שליח ציבור לשם שלום אומר אלהינו [ו] ואלהי אבותינו ברכנו בברכה המשולשת בתורה הכתובה על

ידי משה עבדך האמורה מפי אהרן ובניו כהנים עם קדושך כאמור יברכך יי' וישמך יאר יי' פניו אליך ויחנך ישא יי' פניו אליך וישם לך שלום וישמו [ו] את שמי על בני ישראל ואני אברכם. ואין העם עונין אמר ומתחיל ואומר שים שלום: יא כהן שנשא את כפיו בבית הכנסת והלך לבית הכנסת אחר ומצא ציבור שמתפללין ולא הגיעו לברכת כהנים נושא ידיו להן ומברכין. ואפילו כמה פעמים ביום. כהן שלא עקר רגליו ממקומו לעלות לדוכן בשעה שאמר שליח ציבור רצה שוב אינו עולה באותה תפלה. אבל אם עקר רגליו לעלות אע"פ שלא הגיע לדוכן אלא אחר עבודה הרי זה עולה ומברך: יב כל כהן שאינו עולה לדוכן [ו] אע"פ שבטל מצות עשה אחת הרי זה כעובר על שלש עשה שנאמר כה תברכואת בני ישראל אמר להם ושמר את שמי. וכל כהן שאינו מברך אינו מתברך וכל כהן המברך מתברך שנא' ואברכה מברכין:

א גיטין דף מ"ז:

מליקן הלכות תפלה בסיעתא דשמיא

מגדל עוז

נשיאת כפים נעשה כו' עד והשאר מצרכין. פרק אלו נאמרים ומסכת סופרים: צבור שלא היה שם כהן וכו' עד ראשי. פרק אין עומדין: ואם אין להם כהן וכו' עד שם שלום וכו'. ומסכת סופרים: כהן שנשא כפיו כו' עד ואברכם. פרק ראובן צ"ד (דף כ"ח): כהן שלא עקר כו' עד סוף הפרק. פרק אלו נאמרים (דף כ"ח):

נשיאת כפים נעשה כו' עד והשאר מצרכין. פרק אלו נאמרים ומסכת סופרים: צבור שלא היה שם כהן וכו' עד ראשי. פרק אין עומדין: ואם אין להם כהן וכו' עד שם שלום וכו'. ומסכת סופרים: כהן שנשא כפיו כו' עד ואברכם. פרק ראובן צ"ד (דף כ"ח): כהן שלא עקר כו' עד סוף הפרק. פרק אלו נאמרים (דף כ"ח):

הנהגות מיימוניות

[ו] כרי שלא תתבטל נשיאת כפים אבל יש שם כהן אחר שישא את כפיו לא ישא ש"צ את כפיו ואפילו אם הבטחתו שהוא נושא את כפיו וחוזר לתפלתו וכן כתב מורי רבינו. ויש לומר שלא יאמר לו אדם עלה וגם את הנהגות מים לכהנים יוהריו שלא יאמר לו מול ירך לעלות. ושליח ציבור העולה צריך לעקור רגליו פורתא בעבודה כדלקמן בהלכה י"א. וכתב מורי רבינו שצריך לומר אחר תחתיו להקרות ולומר שים שלום אלא מי שכיון לבו לכל התפלה עם ש"צ ולא שח בשעה שהיה ש"צ מתפלל: [ז] אבל אין שייך כלל ל"ה ברכות שתקנו ק"כ וקנים וכן כתב בסדר רב עמרם תחילת כל י"ח ברכות וסופם וכתב מורים עד הסוב שמך ולך נאה להודות שים שלום עד המברך את עמו ישראל בשלום וכן כתב מורי וכן משמע להדיא בריש פרק ב' דמגילה דקאמר מה ראו לומר שים שלום אחר ברכת כהנים משמע שהברכה מתחיל בשים שלום. דאי לא הכי שואל על אריכות דברים ואמצעות ברכה זו יותר משאר ברכות ועיין שם ולקמן בנוסח י"ח ברכות: [ח] וכן כתב בעל הרוקח ש"ל פסוק זה כלומר עשה עמנו כמו שהבטחתנו באותן ברכות וכן מורי רבינו רגיל ודלא כרש"י שכתב שאין לאומרו ע"כ: [ט] אמנם אם לא אמר לו אדם עלה אינו עובר בעשה כדאמרין בירושלמי ר' שמעון בן מוי כד הות חייש הוה קאי אחרי עמודי ר' אלעזר נפיק לברא פירוש כדי שלא יאמרו להם לעלות אבל אם עלה פעם אחת ביום טוב אינו עובר בעשה אפילו אם אמרו לו עלה כדמשמע בפרק ראובן בית דין דקאמר הכי אי בעי מברך אי בעי לא מברך פירוש אחר שעלה כבר פעם אחת עיין שם בתוספות:

הלכות תפילין

ומזוזה וספר תורה

יש בכללן חמש מצות עשה וזהו פרמן.

- (א) להיות תפילין על הראש: (ב) לקשרם על היד: (ג) לקבוע מזוזה בפתחי השערים: (ד) לכתוב כל איש ספר תורה לעצמו: (ה) לכתוב המלך ספר שני לעצמו כדי שיהיו לו שני ספרי תורה: וביאור כל מצות אלו בפרקים אלו:

בספ משנה

פרק ראשון

בספ משנה

ז"ל בהלכות ס"ח קונו של יו"ד פירש"י זהו רגל ימין כפוף למטה וק"ל דפשיטא דמעבבא דזהו עיקר גוף האדם ופירש"י ר"ת שהוא ל"ד שמהל שפוף למטה כדאמרין הכהן (דף כ"ט) מפני מה ראשה של יו"ד כפוף למטה דל"ד ימין קרוי רגלו ואמרין נמי בפסיקתא דיו"ד י"ש לו נקודה אחת למטה ונקודה אחת למעלה וגם אמרו שם מפני מה יו"ד כפוף ולפי זה י"ש ליו"ד חג למעלה וגם כפוף למטה, והשאר דקונו של יו"ד היינו חג למעלה ויו"ד כפוף היינו רגל ימין:

פ"א א ארבע פרשיות אלו וכו'. במכילתא ובהקומץ רבה (מנחות דף ל"ד ב'). ומ"ש והיה כי יביאך שבספר ואלה שמות אינטיך למכתב הכי משום דליכא ויהיה כי יביאך במשנה חורה פירש' ואחתי: ואפילו קונו של אות אחת וכו'. במנחות פרק הקומץ נחרא (דף כ"ח) חנן שמי פרשיות שבמזוזה מעבבות זו אחת זו ואפילו כתב אחד מעבבן. ד' פרשיות שבתפילין מעבבות זו אחת זו ואפילו כתב אחד מעבבן. ובגמרא (דף ל"ד) מעבבות זו אחת זו פשיטא אמר רב יהודה לא נצרכה אלא לקונו של יו"ד: וכתב הר"ש

א ארבע פרשיות אלו. שהן קדש לי. והיה כי יביאך יי' שבספר ואלה שמות. ושמע. והיה אם שמוע. הן שנכתבות בפני עצמן ומחפין אותן בעור

ונקראין תפילין ומניחין אותן על הראש וקושרין אותן על היד. ואפילו קוצו של אות אחת מארבע פרשיות אלו מעבב את

מגדל עוז

פ"א ארבע פרשיות אלו כו' עד נכתבות שלמות. פרק הקומץ רבה (דף ל"ה) ומסכת סופרים:

אהבה. הלכות תפילין פ"א

ב וכן כ"ח שחיסר אפילו אות אהה וכו'. דעת רבינו דכיון דתפילין ומזוזה אות אחת מעבד
וכמו שכתבנו בסמוך ה"ה ל"ה דהא תנן בפ"ק דמגילה (דף ח' ז') אין בין ספרים
לתפילין ומזוזה אלא שהספרים נכתבים בכל לשון ותפילין ומזוזה אין נכתבים אלא בארית
ועוד דלמירין בהקומץ רבה (מנחות כ"ט ז') כ"ח שיש שלש עשרות בכל דף יתקן ד' יגזו
ומדקאמר יתקן אלא דקודם שהיון אפילו
בטעוה אחד מיפסל כתפילין ומזוזה. והר"ן
דחה ראיות אלו בפרק שני דמגילה ומ"מ זה
דעת רבינו כמבואר בדבריו פ' י' מה' אלו.
עוד ראיה לדבריו רבינו מדלמירין פ"ק דב"ב
אפשר ס"ח חסר אות אחת וכתב לקוח את
ספר תורה הזה אלמא דכי חסר אות אחת אינו
נקרא ספר לתורה ועוד דלמירין דאפילו אות
אחת חסרה לכתוב שלא מן הכתב כלומר שאל
יחסר אות או יחסר אות אלמא אפילו חסרון
אות אחת פוסל. והא דגרסינן בהניזקין (גיטין
דף ס') אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי
יונתן ס"ח שחסר יריעה אחת אין קורין בו
דמשמע הא חסר פסוק אחד קורין בו ו"ל
דל"ק דאפשר לומר דר' יונתן בא ללמדנו שאין
דיון ס"ח כדיון המגילה שאם השמים בה הסופר
אפילו כמה יריעות וקראן הקורא ע"פ יא
אבל בס"ח אפילו חסר יריעה אין קורין בו
ומדלמירין דחסרון פוסל בס"ח לענין קריאתו
לא שאל לן בין חסרון מושע למרובה וממילא
דאפילו חסר אות פסול כנ"ל לדעת רבינו :

ג עשרה דברים וכו'. מתבאר מהם והלכות
בסמוך : שבותבין אותן בדיו וכו'.
בריימא בשבת פרק הנוה (דף ק"ג) כתב
שלא בדיו יגזו. ומ"מ שאלו ה"ל. ירושלמי פ"ק
דמגילה כתבו הר"ף סוף הלכות ס"ח :
ד וביבשין אותו וכו'. הכי משמע בפ"ב
דנדה (דף כ') דדיו שלהם יבש
היה מדלמירין החסר רבי אמי פלי קורטא
דדיוהא ודקין בה ופירש רש"י ז"ל מבקע
חמיכה דיו יבש ובודק בו מראיות דס שחור :
וזהו הדיו שמוזה וכו' : ואם כתב שלשון וכו'.
כ"כ הר"א דלע"ג דפרק שני דגיטין
(דף י"ט) משמע דמי עפלא לאו היינו דיו
כשמעבדין בו קומם שקורין גומ"א בלעז
נקרא דיו :

ה אם כן מה מעשה ההלכה וכו' עד פסולים.
קשה דתניא בהבונה (שבת ק"ג) כתב
האזכרות בזהב יגזו משמע דוקא אזכרות אבל
כתב אזכרות אחרות בזהב כשר. וי"ל דה"ה
לאזכרות אחרות שכתב בזהב פסול שהרי לא
כתבן בדיו ולאזכרות דקטע משום דס"ד שטרוב
מעלתן ראיות ליכתב בזהב קמ"ל והכי משמע
מדתניא במסכת סופרים פ"ק אין כותבין בזהב
ו שלש עורות הן וכו'. יש גירסאות מחולפות
בשון רבינו יש גורסין זה החלק

את כולן מן התורה עד שיהיו נכתבות שלימות
כתיקונן : ב וכן שתי פרשיות שבמזוזה שהן שמע והיה
אם שמוע אפי' אות אחת משתי הפרשיות אם חסר קוצו
מעבד מן התורה עד שיהיו שתייהן נכתבות שלימות. וכן
ספר תורה שחיסר אפילו אות אחת פסול : ג עשרה
דברים יש בתפילין כולן הלכה למשה מסיני וכולן
מעבדין. לפיכך אם שינה באחת מהן הרי התפילין
פסולות. שנים הן בכתיבתן ושמונה בחפיון וקשירת
רצועותיהן. יואלו הן השנים שבכתיבתן. שבותבין אותן
בדיו ושיהיו נכתבין על הקלף : ד כיצד מעשה הדיו.
מקבצין העשן של שמנים או של זפת ושל שעוה
וכיוצא בהן וגובלין אותן בשרף האילן ובמעט דבש
ולותתין אותו הרבה ודכין אותו עד שיעשה ריקקין
ומיבשין אותו ומצניעין אותו. ובשעת כתיבה שורהו
במי עפצים וכיוצא בו וכותב בו. שאם תמחקנו יהיה
נמחק. וזהו ה' הדיו שמצוה מן המובחר לכתוב בו ספרים
תפילין ומזוזה. ואם כתב שלשתן במי עפצא וקנקנתום
שהוא עומד ואינו נמחק כשרים : ה אם כן מה מעשה
ההלכה שנאמר למשה מסיני שיהיו כתובים בדיו. למעט
שאר מיני צבעונין כגון האדום והירוק וכיוצא בהן.
שאם כתב בספרים או בתפילין או במזוזה אפילו אות
אחת בשאר מיני צבעונין או בזהב הרי אלו פסולין :
ו ישלש עורות הן גויל וקלף ודוכוסטום. כיצד לוקחין
עור בהמה או חיה ומעבירין השער ממנו תחלה. ואחר
כך מולחין אותו במלח. ואח"כ מעבדין אותו בקמח.
ואחר כך בעפצא וכיוצא בו מדברים שמכווצין את העור
ומחזקין אותו. וזה הוא הנקרא גויל : ז ואם לקחו העור
אחר שהעבירו שערן וחילקו אותו בעביו לשנים כמו
שהעבדין עושין עד שיהיו שני עורות. אחד דק הוא
שגמול השיער ואחד עבה והוא שממול הבשר ועבדו
אותו במלח ואח"כ בקמח ואחר כך בעפצא וכיוצא בו.
זה החלק שממול השיער נקרא קלף וזה שממול הבשר
נקרא דוכוסטום : ח הלכה למשה מסיני שיהיו כותבין
ספר תורה על הגויל וכותבין במקום השיער. ושיהיו
כותבין התפילין על הקלף וכותבין במקום הבשר.

ושיהיו כותבין המזוזה על דוכוסטום וכותבין במקום השיער. וכל הכותב על הקלף במקום שיער או שכתב בגויל
ובדוכוסטום במקום בשר פסול : ז אף על פי שכך היא הלכה למשה מסיני אם כתב ספר תורה על הקלף כשר.
ולא

א עור שם סמ"ג עשין כ"ח : ב עור י"ב סי' רע"א סמ"ג עשין שס : ג עור י"ב סי' רע"א א"ח סי' ל"ב סמ"ג עשין כ"ב כ"ח :

הנחות מיימוניות

[6] בפרק הבונה נכתב שלא בדיו יגזו ומקי לה בהקומץ רבה בספר תורה ובפ' קמא דמגילה תנן
אין בין ספרים לתפילין ומזוזה כו' ע"כ : [7] בפרק קמא דעירובין מסקין תנא ר' יהודה אומר
משום רבי מאיר לכל ספילים קנקנתום חוץ מפרשת סוטה שבמקדש ואומר רבינו תם דאפילו
למאן דאמר לתת קנקנתום לתוך הדיו אידרמוג' מותר דקנקנתום אין זה אידרמוג' אלא
דרי"אול ואידרמוג' נקרא שיחור וכן איתא בפרק שני דגיטין דב' מינין הן דתנן כתבו בקנקנתום
כו' ובגמרא מוסיף שיחור עד כאן : [8] מי עפצים לא מיקרי דיו ואין כותבין בו דתנן בפרק
כל הנגמ בכל כותבין בדיו ומוסיף רבי חייה כתבו במי עפצין כשר אלמא מי עפצין לא היינו
דיו ועוד דסוף פרק כל היד אמר רבי אמי פלי קורטא דריתא וזה אין שייך אלא בדיו יבש וקשה
כשלונו אבל דיו של עפצים לעולם הוא לח והוא דאמרין בבמה מדליקין כל השרפים יפים
לדיו היינו לחלוותי כמו ירק מר יש לו שרף בפרק כל שעה וכן שירפה מצוי בפרק כל היד
וזה שייך בדיו שלנו ששורין קליפת עץ בושם או של עץ אחר במים ע"י האש ומבשלין אותו
עד שהמים קולטין לחלוותי העצים ואחר כך נקשרים המים ומתייבשים ונעשים דיו ולא
כאותם המפרשי שרף זהו גומא דא"כ היה לו לומר קומם דתנן בכל כותבין בקומם ובקנקנתום
ע"כ מספר התרומה וכן כתב בספר המצות אסמא התוספות כתבו בפרק במה מדליקין דלסברת
ר"ת אפילו דיו צרפתי אינו דיו אף על פי שהוא יבש שהרי אין מפילין בו שכן אלא מעשים
אותו בשמן אם כן אין זה דיו שהיה בימי חכמים אבל העיקר נראה שבכל ענין שיעשה אדם
דיו ובלבד שיהא מתקיים ויכיר על הקלף דיו הוא וכותבין בו ספרים תפילין ומזוזה עד כאן
דיו ובלבד שיהא מתקיים על הקלף נקרא דיו כי לא מצוינו הלכה למשה מסיני
שלא ירא כשר אלא דיו קרוש ודיו עפצים נמי איקרי דיו ועוד כתב וז"ל : הלכה למשה מסיני כי
לשון התוספות. והנה מצאתי כתוב לרבינו שמה דריו עפצים נמי איקרי דיו ועוד כתב וז"ל : הלכה למשה מסיני כי
שלא ירא כשר אלא דיו קרוש ודיו עפצים נמי איקרי דיו ועוד כתב וז"ל : הלכה למשה מסיני כי
לשון התוספות. והנה מצאתי כתוב לרבינו שמה דריו עפצים נמי איקרי דיו ועוד כתב וז"ל : הלכה למשה מסיני כי

מנדל עוז

וכן ספר תורה שחיסר אות אחת פסול. רוב רבותיו נעלי התוספות ז"ל הסכימו כן סוף פרק
הקומץ רבה מדלמירין התם ובפרק קמא דבבא כתבא אפסר ספר תורה חסר אות אחת וכתב
לקוח את ספר התורה הזה אלמא דכי חסר אות אחת אינו נקרא ספר תורה והסכימו שלא לכתב עליו
וכן נגזרו בכל ספר וקטלוגיה שאם נמאל בו טעוה אפילו כסוף הפסדה מחזירין אותו וממילא אם
במקומו וקולאין וגם מנכרין ככתבא וכן הסכים הר"ם הלוי מטולטולא וכל חכמי ספרד ז"ל וגם
הראב"ד ז"ל והרמב"ן ז"ל ומורי הרשב"א ז"ל וד"ן : עשרה דברים וכו' עד הקלף. פרק הקומץ רבה
וכל אחד יתבאר דינו לפנינו : כיצד מעשה הדיו כו' עד שיעשה ריקקין. קבלה היתה בידו :
ומיבשין אותו כו' עד נמחק. פרק שני דנדה (דף כ') פלי קורטא דריתא : וזהו הדיו כו' עד
כשרים כו'. פרק הקומץ רבה (דף ל"ד) ופרק הנוה דמסכת שבת (דף ק"ג) : אם כן מה מעשה כו'
עד כיוצא בזה. פרק ראשון ופרק שני דגיטין (דף י"ט) ופרק הנוה שם ופרק הקומץ רבה שם : שאם כתב
בספרים כו' עד פסולין. פרק קמא דמסכת סופרים : שלש עורות הן וכו' עד ודוכוסטום. פרק המזוזה
(דף ע"ט) : כיצד לוקחין כו' עד נקרא קלף. בכתובת רבינו האי גאון ז"ל : הלכה למשה מסיני כו'
עד במקום הבשר. פרק המזוזה (דף ע"ט) ובפרק הקומץ רבה (דף ל"ב) וירושלמי דפ"ק דמגילה :
ושיהיו כותבין המזוזה כו' עד אלא למאן. פרק הקומץ רבה שם :

לשון התוספות. והנה מצאתי כתוב לרבינו שמה דריו עפצים נמי איקרי דיו ועוד כתב וז"ל : הלכה למשה מסיני כי
שלא ירא כשר אלא דיו קרוש ודיו עפצים נמי איקרי דיו ועוד כתב וז"ל : הלכה למשה מסיני כי
לשון התוספות. והנה מצאתי כתוב לרבינו שמה דריו עפצים נמי איקרי דיו ועוד כתב וז"ל : הלכה למשה מסיני כי

החורה כותבין על הקלף במקום כשר ועל הגויל במקום שיער ומלח מדכרי דוכסוסטוס אלמא כרבי ס"ל : וכן אם כתב את המזוזה על הקלף וכו' . ברייתא פרק המזוזה יין כתב מזוזה על הקלף כשחל אמר רשב"א רבי מאיר היה כותב על הקלף מפני שמשתמרת וכובר רבנו דכרבי מאיר קיימא לן וכן פסקו עובדא ועוד דהא רשב"א קאי כוותיה ועוד

דבגמרא מייחין לה לסיועיה להסחם תלמודא דלמחר דמזוזה נכתבה על הקלף אלמא הכי הלכתא ועוד דרז נמי אמר התם הכי וליכא מחן דפליג עליה . וקשה דאם כן כי תניא הלמ"מ מזוזה על הדוכסוסטוס יתני על הדוכסוסטוס ועל הקלף חלל ודאי משמע דלמזוזה דוכסוסטוס צעיק וכן כתב הר"ף בהלכות מזוזה . וכתב הר"ן בפרק המזוזה יין ח"ט ג' דלישנא דהיה כותב להכתבה משמע י"ל דה"ק היה כותב על הקלף כלל היה מזדמן לו דוכסוסטוס ח"ט צמקוס ה"ר ש"ך שימור כנון שעומדת במקום התורפה וכו' היה כותב על הקלף מפני שמשתמרת יפה מן הדוכסוסטוס עכ"ל . ומ"מ רבינו או על הגויל וכו' דכיון דהא דלמרינן מזוזה על הדוכסוסטוס היינו למזוזה אם אינא דעל הגויל פסולה יתני מזוזה על הדוכסוסטוס ועל הקלף למעוטי גויל דספי עדיף ללשמועין עיכובא מללשמועין מזוזה ח"ט על הגויל כשר ולא נאמר דוכסוסטוס חלל למזוזה כ"ל . והר"ן כתב בפרק המזוזה רחיה אחרת :

י אין כותבין ספרים וכו' עד שלהן . ברייתא בשבת פרק שמונה עשרים (דף ק"ח) : ומ"מ שנכתבין ע"ג עור של עוף כסור מותרא דר"ה ס' , וכל הני ח"ט ג' דגבי תפילין מיתני חלל מייחיהו נקט וה"ה לאיך דהא חקן אין בין ספרים לתפילין ומזוזה וכו' ואיך לן לקוימי האי כלל כל היכא דלא אשכחן שחילקו חז"ל ציניהם שחילקו דבר שחילקו נחלק ציניהם לא בדבר אחר : ואין כותבין ע"ג עור הדג וכו' . (ס'ס) בעא מר בריה דרבנא מר"נ ב"י מהו לכתוב תפילין ע"ג עור של דג כסור ח"ל אם יבא אליהו ויאמר :

י"א גויל של ספר תורה וכו' . בגיטין פרק הניזקין (דף נ"ד ב') אמרינן דההוא דלמחר ספר תורה שכתבתי גוילין שבו לא עבדתיים לשמן נאמן ואמרינן התם דמפסלי בהכי : ומ"מ כל דבר שצריך מעשה לשמו ח"ט ג' עשהו הכותי פסול . הוא מדאמרינן בפ"ב דגיטין (דף כ"ג) דכותי אדעתא דנפשיה קא עביד : ומזוזה אינה נריכה וכו' . כבר נשאל רבינו על זה מחכמי לוי"ל והשיב ז"ל ילמדנו רבינו מפני מה עור של

ולא נאמר גויל אלא [ז] למעט "דוכסוסטוס שאם כתב עליו הספר פסול . וכן אם כתב את המזוזה על הקלף או על הגויל כשר לא אמרו על דוכסוסטוס אלא למצוה : י יאין כותבין ספרים תפילין ומזוזה על גבי עור בהמה [ז] טמאה ועוף וחיה הטמאים . אבל כותבין על גבי עור בהמה וחיה ועוף טהורים ואפילו נבלות וטריפות שלהן . ואין כותבין על גבי עור הדג המהור מפני הזוהמא שאין הזוהמא פוסקת בעיבודה : י"א גויל של ספר תורה וקלף של תפילין או של ספר תורה צריך לעבד אותן* לשמן ואם עבדן שלא לשמן [ז] פסולין . לפיכך אם עבדן הכותי פסולין אף על פי שאמרנו לו לכותי לעבד עור זה לשם הספר או לשם התפילין פסולין . שהכותי על דעת עצמו הוא עושה לא על דעת השוכר אותו . לפיכך כל דבר שצריך מעשה לשמו אם עשהו הכותי פסול . ומזוזה [ז] אינה צריכה העבדה לשמה : י"ב הלכה למשה מסיני שאין כותבין ספר תורה ולא מזוזה אלא [ז] בשרמטוס . אבל* תפילין אינן צריכין [ז] בשרמטוס לפי שהן מחופין . ומותר לכתוב תפילין ומזוזה שלא מן הכתב שהכל גורסין פרשיות אלו . אבל ספר תורה אסור לכתוב אפילו אות אחת שלא מן הכתב : י"ג יספר תורה תפילין ומזוזה שכתבן

אפיקורוס
א עיין בטור י"ד כ' רע"א ובסמ"ג עיין כ"ח : ב טור ס' סמ"ג עיין ס' : ג טור ס' : ד טור ח"א ס' ל"ט י"ד ס' רפ"א :

ודוקא לכתולה חלל אם עבר וכחז : פ"ב דגיטין (דף נ"ד ב') אמרינן דההוא דלמחר ספר תורה שכתבתי גוילין שבו לא עבדתיים לשמן נאמן ואמרינן התם דמפסלי בהכי : ומ"מ כל דבר שצריך מעשה לשמו ח"ט ג' עשהו הכותי פסול . הוא מדאמרינן בפ"ב דגיטין (דף כ"ג) דכותי אדעתא דנפשיה קא עביד : ומזוזה אינה נריכה וכו' . כבר נשאל רבינו על זה מחכמי לוי"ל והשיב ז"ל ילמדנו רבינו מפני מה עור של

הנהגות מיימוניות

[ז] החיה פליגא על כל רבותיהו שפסקו ס"ת שכתב על הדוכסוסטוס כשר ולא נאמר גויל וקלף אלא למצוה וכן איחא בפרק הניזקין דבריהם דגריסין תני דבי מנשה כתבה על הגויל ועל המזוזה פסולה על הקלף ועל הגויל ועל הדוכסוסטוס כשרה כתבה מאי כו' עד כי תניא החיה בס"ת אומר רבינו תם דשלו י"ש לו דין קלף ויש לו לכתוב עליו לצד הבשר שחרי גוררין ומתקני אותו לצד הבשר ונשאר קלופה לצד השיער שאם הפצי לומר יש לו דין דוכסוסטוס מפני שגוררין ומתקני אותו לצד השיער ונשאר קלופה לצד הבשר אם כן איך כתבין תפילין על קלף שלנו הלא אין דינן אלא על הקלף ואם שינה פסול . וכתב רבינו שמה דיש רוצים להכשיר קלפים שלנו לכתוב עליהם באי זה צד שהוא חפץ משתי הצדדין כיון שנתקן משתי הצדדין כרבינו תם . ויש אומרים שיש בדין דין דוכסוסטוס לכתוב עליו במקום שיער דלא גרע מגויל וכו' עד פוק חזי מאי עמא דבר וגשייליה לספרא עכ"ל : [ז] בפרק ח' שרצים וילף לה מלמען תהיה תורת ה' בפיך כן המתיר בפיך : * [לשון המור ה"ר ברוך נפתלי אס צריך שיוציא בשפתיו שמעברו לשמה או סני במחשבה שחשב כך בלבד וכתב א"ל טוב שיוציא בשפתיו] : [ז] וכן פירש רבינו חננאל בדאיתא בפרק הניזקין דאמר ספר תורה שכתבתי גוילין שלו לא עבדתיים לשמן ופסליה רבי אבהו וגם רבא דאמר בפרק נגמר הדין הומנה לאו מילתא היא דסבר כרבנן שמעון בן גמליאל פירוש הומנה שפושין אחריו כן בתיקון הקלף והעור ולחותכו לאו מילתא היא כיון שהעבור לא היה לשמן דלא כרש"י דלא בני עיבור לשמן וכן פירש רש"י בפרק התכלת אהא דספרים ומזוזה אין צריכין בדוקא ונקחין מכל אדם פירוש מפני שאין צריכין עיבוד לשמן אבל תפילין צריכין עיבוד לשמן לפיכך אין נקחין אלא מן המטוהה כדאיתא התם דמטרי לרבא קמא קמא עיבור אינו כלום ולאביי כרבן שמעון בן גמליאל . ואם כותי מעבדו וישראל עומד על גביו ומסיעו ואמר לשם קדושה מסיע י"ש בו משם דכותי אדעתא דנפשיה קא עביד עביד ובענין זה התירו הגאונים ואע"ל דגבי כתיבת גס אמרינן כותי אדעתא דנפשיה קא עביד וכשישראל נתנו תחלה בעיבור . לשם קדושה מניחה לכותי להוציא ואינו צריך עוד לעמוד על גביו ולסיעו וכשסמנן בנקביו במרצע כעין אותיות אע"פ שהרבה נקל לכותי לזיף כי יכול נתן לקובים על שאינם נקובים וינקב במרצע דרך נקבים שעשה הישראל אף על פי כן אין חוששין לזיוף כי ירא הכותי מן ב"בן הישראל במביעת עין שיש לו בסמיניו או מפני שאילו הנקבים עשוי מחדש יותר משלו . והשיב ר"י : [ז] הא לך לשון ספר התרומה אשר כתב על לו ושעמו משה אהר ב"ב משה מיימון דמזוזה אינה צריכה עיבוד לשמה ולא יאחר אלא גבי ספר תורה ותפילין ואומר השעם דמזוזה אינה לחובת גופו כי אם לשמור מן המזיקין ואין לספור על דבר זה בלא ראייה שהיה המזוזה חמורה להצריך שרמטוס מה שאין כן בתפילין

מגדל עז

עכ"ל : ואנו אומר כי תכונתו זאת בעיקר הדין נכונה חלל בטעם אינו ח"ל ויש לו צד דכרס בגו : הלכה למשה מסיני כו' עד מחופין . פרק הקומץ כ"ב ופרק הקורא למפסע במסכת מגילה (דף ט"ז) ובידשוטלי : מותר לכתוב תפילין כו' עד שלא מן הכתב . פרק הקומץ כ"ב (דף ל"ג) ופרק הקורא למפסע (דף י"ח) :

ולא עלה מעם זה על לבו של ר' משה כאשר תמצא לקמן בפרק ה' בהלכה ד' איך כותב על אותם שכתבין שמונהו היא לצורך שמירה והנאת העולם הוה שהם בכלל מי שאין לו חלק לעולם הבא . ובספר המצות כתב שגורא לו ראיתו מהא דפ"ק דמגילה דאמרינן מגילה צריכה שרמטוס כאמיתה של תורה פירוש מזוזה שיש בה אמיתות מלכות שמים ומדאמר ר' יוחנן הקורא במגילה הכתובה בין הכתובים יצא משמע דאין צריכה עיבוד לשמה וה"ה למזוזה שהוקשה לה ע"כ . והא ליתא דאדרבא רבינו משה מפרש אמתה של תורה פירוש ס"ת כבסמך כהנה"ה שבהלכה י"ב ורא"מ כתב דמזוזה צריכה עיבוד לשמה דכי היכי דילפינן כתיבה כתיבה מס"ת לפוסלת בעיבוד כאגרת ה"ל נמרינן לפוסלת בעיבוד שאין לשמה ובשחרציתו הדברים לפני מורי רבינו ל"ל לו דברי רא"מ . דאם כן גם גס ליבעי עיבוד לשמה וגורא לו ראיתו רבינו המחבר מדגריסין פרק הקומץ רבא אמונה יכול יכתבנה על האבנים וכו' הרי שאין צריכין עיבוד לשמה . והנה אמר לי שגם דעת רש"י כן שפירש פרק המוצא תפילין אהא דתניא ספרים ומזוזה נקחין מן המטוהה וכן בפרק התכלת והתוספות חולקים וע"ש : [ז] דגריסין בשלתי פ"ק דמגילה דברי שמוס ואמת מלמד שצריכה שרמטוס כאמתה של תורה פירוש כתורה עצמה כאשר תמצא בהלכות מגילה וכן פירש"י . אבל ר"ת פירש אמתה של תורה היינו מזוזה וכן פירש בערוך בערך אמת דאשכחן שצריכה שרמטוס בפרק הקומץ ובפ"ב דמגילה אבל ס"ת לא אשכחן אמתה מלכות שמים . אמנם ר"י פירש כרבינו המחבר ורש"י והביא ראיה מירושלמי דמגילה דגריסין נאמר כאן דברי שלום ואמת ונאמר להלן אמת קנה ואל תמכור מה להלן צריכה שרמטוס אף מגילה כן מה להלן צריכה . תנינא כו' וזה הפסוק אמת קנה לכ"ע על ס"ת נאמר בפ"ק דברכות אמת זו תורה דכתיב אמת קנה ואל תמכור וכן פסק רבינו שטחא דתניא של תורה היינו ס"ת וכן רא"מ וכן ר"א אלפס : * [כתב המור וכו' וכן פירש רש"י ורבינו משה ושימה משמע דשימה אחת צריך לשרמטוס והסמ"ג כתב צריך לשרמטוס התפילין ד' שרמטוס סביב הגוילין ואין כר"ת כהנה"ה לפיכך] : [ז] בפ"ב דמגילה וילכתא מזוזה חלל לשרמטוס תפילין צריכין שרמטוס אירי ואירי נכתבות שלא מן הכתב מיל מנירם נריסין . גם שם אמר רבא בר בר חנה אמר ר' יוחנן אסור לכתוב אות אחת שלא מן הכתב ופסקו רבותי דאפילו אם אחד קורא לו לא יכתוב אות אחת בס"ת עד שיקרא בעצמו דאמר בפ"ק דב"ב הקריה אומר ושימה אומר וכתוב . והא דתפילין אין צריכין שרמטוס היינו דוקא בין שימה לשימה אבל למעלה צריך שרמטוס כדלקמן בפ"א וכתב ר"ת דשמה צריכה מר' רוחות משמא דלקמן ע"ש ואם אין יכול לכתיב לכתוב בשוה עד שישרמט מותר לשרמט ואין נקרא הדיוט בכך . ואומר ר"י הא דאיתא במסכת סופרים מסרגלים בקנים לאו למעוטי סכין אלא למעוטי עופרת ושאר מיני צבע :

ספר חוריה כו' עד הרי אלו פכולין כו'. פרק השולח (דף מ"ה) ופרק החכלת (דף מ"ב) :
הבותר ספר חוריה כו' עד מחמתו שלמניו. פרה שני דגיטין (דף כ') ופרק הגיטין (דף כ"ד)

(* ח'ין בשום דפוס אחריות כאלה ש'יין הרב ז"ל, והסופר יבין מעלמו וזקבלה שקיבל מרבו הסופר. המגיה

אהבה. הלכות תפילין פ"ב

לו תקנה. במכילתא סוף פרשת צא אל פרעה: ח וצריך ליזהר בתפילין וכו':
ה' הלוקח תפילין ממי שאינו מומחה וכו'. פרק במכילתא דעירובין (דף ז"ל) אמר רב הסדא
אמר רב הלוקח תפילין ממי שאינו מומחה בודק שמים של יד ואחד של ראש או
ב' של ראש ואחד של יד ואמרו שם בגמרא דחזקה דמחד גבירא זבין ובעינן דיתמחי בשל
יד ובשל ראש ואסיקנא התם דה"מ בכריכות
אבל בנכחים בודק אפילו ארבע וחמש נמי.
ופירש"י בנכחים דרך הלוקח לקח נכח מאיש
אחד ולנכח מאיש אחר ולפיכך חף על פי
שנדק נכח אחד לריך לבדוק גם שאר נכחים.
וישוב דברי רבינו כך הם הלוקח תפילין ממי
שאינו מומחה לריך לבדוק והא' כיצד חס לקח
ממנו מאה קליפות כלומר והם כדרך. אחד או
נכח אחד בודק מהם ג' וכו' ואם לקח
נכחים נכחים כלומר מהם כדרכו אגודות אגודות
לריך לבדוק בכל נכח שמים של ראש ואחד
של יד או שמים של יד ואחד של ראש:
יא הכותב תפילין וכו' עד סוף הפרק.
בירושלמי פרק במכילתא דעירובין:
שיהיו

כפ"ן בתי"ן: עור שהיה נקוב וכו'. בשבת פ' שמינה שרשים (דף קה) אמרי במעברא כל נקב
שהדיו עוברת עליו אינו נקב וממילא שאם אינה עוברת נקב הוא ואסור לכתוב על גבי
הנקב: לפיכך מותר לכתוב וכו'. שם מימרא דרב הונא: ניקב העור וכו'. בפרק הקומץ
(מנחות כט) אמר אשיאן בר נבדך משמיה דרב ניקב תוך ה"א כשר ירכו פסול ופירשו לה
הם דניקב ירכו כשתייר בו מלא אוח קטנה
כשר ואם לאו פסול. ומה שכתב והוא שלא
תדמה לאות אחרת כלמד מעובדא דרמי בר
חמרי שכתבתי בסמוך:

פ"ב א כיצד כותבין וכו' עד על קלף אחד.

בירימות בפרק הקומץ (מנחות
ל"ד ב') ובמכילתא וכתבם הרי"ף בהלכות
תפילין. ומה שכתב וגוללו כמין ספר תורה
מסופו לתחלתו. כן כתבו הרא"ש והמרדכי
וספר התרומה. וכתבו דטעמא משום דילפינן
ממוזה דאמרי' בהקומץ שם (ל"א ב') כורכה
מאחד כלפי שמע:

ב וצריך ליזהר בפרשיות. כן כתב המרדכי
ואורחות חיים וכו' הרא"ש ז"ל
בסדר תיקון תפילין:

ג וצריך ליזהר במלא ומסר וכו'. עד אין

קמנה פסולה:

פרק שני

א כיצד יכותבין את התפילין של ראש. [א] כותבין ארבע פרשיות על ארבע קלפין וגוללין כל אחד ואחד לבדו ומניחין
אותן בארבע בתיים שהן מחוברין בעור [ב] אחד. ושל יד כותבין אותן הארבע פרשיות בארבע דפין על קלף
אחד וגוללו כמין ספר תורה מסופו לתחלתו ומניחו בבית אחד: **ב** וצריך להזהר בפרשיות שאם עשה הסתומה פתוחה
או הפתוחה סתומה פסול. ושלשת הפרשיות הראשונות כולן פתוחות ופרשה אחרונה שהיא והיה אם שמוע סתומה: **ג** וצריך
להזהר במלא וחסר עד שיהיו ארבעתן כתובות כמו שהן כתובות בספר תורה הבדוק. שאם כתב חסר מלא פסול
עד שימחק היתר. ואם כתב המלא חסר פסול ואין לו תקנה. ואלו הן החסרות והמלאות שיש בארבע פרשיות אלו: **ד** פרשה
ראשונה קדש לי כל בכור מלא. זכור מלא. בחוק חסר. [הוציא מלא. יצאים חסר וא"ו]. יביאך מלא. והאמרי חסר. והיבוס מלא
לאבתיך חסר וא"ו. העבדה חסר. מצת חסר. השביעי מלא. מצות מלא. שאר חסר. גבלך חסר. בעבור מלא. לאות מלא. ולזכרון
מלא. עיניך מלא. תורת מלא. הוצאך חסר יו"ד. החקה חסר. למועדה מלא: **ה** פרשה שנייה והיה כי יבאך חסר יו"ד.
ולאבתיך חסר וא"ו. חמר חסר. בכור מלא. בחוק חסר. הוציאנו מלא. ויהרג חסר. בכור מלא. מבכר חסר. ועד בכור
מלא. זבח חסר וא"ו. וכל בכור מלא. לאות מלא. ידכה כתוב בה"א. ולמוטפת חסר וא"ו תנינא. עיניך מלא.
בחוק חסר. הוציאנו מלא: **ו** פרשה שלישית. שמע עי"ן של שמע גדולה. דל"ת של אחד גדולה. מארך חסר. לבניך מלא.
בביתך בלא יו"ד שנייה. ובקומך מלא. לאות מלא. ירך חסר. למטפת חסר שני ואוי"ן. עיניך מלא. מזוזות חסר וא"ו
ראשונה. ביתך בלא יו"ד שנייה. ובשעריך מלא: **ז** פרשה רביעית והיה אם שמוע חסר. מצותי בוא"ו אחת. יורה מלא.
ומלקוש מלא. ותירשך חסר וא"ו. והשתחיתם מלא. יבולה מלא. הטבה חסר. נתן חסר. אתם חסר. לאות מלא. למוטפת
חסר וא"ו שנייה. עיניכם מלא. אתם חסר. בביתך בלא יו"ד שנייה. ובקומך מלא. מזוזות מלא. ביתך בלא יו"ד שנייה.
ובשעריך מלא. לאבתיכם חסר וא"ו: **ח** וצריך להזהר בתפילין של אותיות והן כמו זיינין זקופות שיש להן תנכמו שהן כתובין
בספר תורה. ואלו הן [ט] האותיות המתוניות שבארבע פרשיות אלו: **ט** פרשה ראשונה יש בה אות אחת בלבד והיא
מ"ם סתומה של מימים עליה שלש זיינין. פרשה שנייה יש לה חמש אותיות וכל אחת מהן ה"א ועל כל ה"א מחמשתן
ארבע זיינין. והן ה"א של גנתנה. וה"א ראשונה וה"א אחרונה של הקשה. וה"א של ויהרג. וה"א של ידכה. פרשה שלישית
יש בה חמש אותיות ואלו הן ק"ף של ובקומך יש עליה שלש זיינין. וק"ף של וקשרתם יש עליה שלש זיינין. ומי"ת מי"ת
פ"א של למטפת על כל אות משלשתן ארבע זיינין. פרשה רביעית יש בה חמש אותיות. פ"א של ואספת יש עליה שלש
זיינין. ותי"ו של ואספת יש עליה זי"ן אחת. ומי"ת מי"ת פ"א של למטפת על כל אחת משלשתן ארבע זיינין. כל האותיות
המתוניות שש עשרה. ואם לא עשה התנין או הוסיף וגרע בהן לא פסל: **י** יהלוקח תפילין ממי שאינו מומחה צריך [ז] לבדקן.
לקח ממנו מאה קציצות בודק מהן שלש קציצות. או שתים של ראש ואחת של יד או שתים של יד ואחת של ראש. אם
מצאם כשרים הוחזק זה האיש והרי כולן כשרים ואין השאר צריך בדיקה. ואם לקחם צבתים צבתים כולן צריכות בדיקה
שחזקת הצבתים מאנשים הרבה לקוחים: **יא** הכותב תפילין בכתב ידו או שלקחן מן המומחה או משאר אדם ובדקן והחזירן
לעורן

ב טור א"ח סי' ל"ב יו"ד סי' רע"ה סמ"ג עשין כ"ח: ג טור א"ח סי' ל"ב סימן ג' עשין כ"ז: א טור שם סי' ל"ו סמ"ג שם: ב טור שם סי' ל"ט סמ"ג עשין שם:

הנהגות מיימוניות

והרה ג' את ד' בביתך ה' לאבתיך ו': פרשה רביעית ג' וצו שמע א' והיה ב' בביתך
ג' ובתבתך ד': ובתפילין של יד כתב שיש להיות ו' שורות וכו' ע"ש ובספר המצות לא הוזכר
מכל זה כלום ונתנו הסופרים כדברי ספר התרומה: [ק] גם אין תקנה לתקנה אחר שכתב
לפניה דאחרי שאין שמה עתה עליה אם יתקנו אחרי כן והו' עיקר כתיבה והו' שלא כסדרן
וכן אם נפלה טיפת דיו באות אחת ונתקלקלה עד שאין שמה עליה אין תיקון מועיל לה אחרי
כן וכן מ' פתוחה שנגע העוקץ שמאלי עד שהיא סתומה לא יתקן אחרי כן דכל זה וכיוצא
בו חשוב תיקון והו' שלא כסדרן ע"כ: [ג] בפרק הקומץ מוכח דאפילו אם הנקב ממלא כל
החלל אבל בירושלמי דמנילה מצריך גויל סבנים סביב האות: [ה] וצריך לכתוב בימינו
יחזק ביימין ואישר כותב בשמאל שהיא ימינו שלו. מ' תרומה: [ז] וכן בשור סימן ל"ב: [ז] ואם כתבן בד' עורות יצא כדמוכח התם דאמרינן הו' לו שני תפילין של ראש וכו' עד
פולה עליהם עור אחד ומניח לשם תפילין של יד. מ' תרומה ע"כ: [ג] ובכל דבריו אלה שבעמוד זה כתב בסמ"ג ולשונו ודלא כספר התרומה אשר כתב משימושא רבה ומאלפס כהנ"ל ודלא
כאשר מצא בקבלה הרי"ח שכתב וז"ל כתרי אותיות תפילין ונתנה"ל אך אשר יהיו לך הו"כרים ויהי הקישה פרעה ויה"רג וה"ה לאות על יד"כה וה"ו למי"ספת שבשטע ואספת למ"ספת
שבויהא אם שמוע על האר"ן ובקומך שבשטע ונתתי מסר ארצכם אלה התנין הלכה למשה מסיני ע"כ מס"ע: [ד] ולכתחלה אינן נקחין אלא מן המומחה כדאיתא פרק התכלת ופעמא
דגזירה מן יהיה עליו לפרט לפרט לתת התפילה ולבורקן ולחזור ולתופרן ושמא ינחם בלא בדיקה ע"כ